

LHĪMAK'ALHKĀMA'

3

L H Ī M A K ' A L H K Ā M A

3

Instituto Lingüístico de Verano
en cooperación con la
Dirección General de Asuntos Indígenas
de la
Secretaría de Educación Pública
México, D. F.

1.50501.8

1958

LA TERCERA CARTILLA EN TEPEHUA

Considerando que la forma de lograr un castellano más efectivo y racional es enseñando a leer y a escribir primero en la lengua materna, esta cartilla se ha elaborado con el fin de ayudar en la campaña contra el analfabetismo que existe entre las personas que hablan Tepehua. Se espera que por medio de saber leer su propio idioma se acelera el aprendizaje del español.

cha as ta' lan pa chac

can ix mac mun va anch

cax ji su' nu' tu chu'

lan ux chi cux ac anch

xun ca pac can xu chi'

mi' an lun sac ax chac

xac na man can sa cha'

Nā ta'amputun jū lacTilix
 jū Pītalū', Mānavī, Chuchū.
 Matīch jū ixcanīca'an pero
 nā alin jū ixtūmīn'an.
 Nā ta'īputun ixcanīca'an.
 Vāchu' ta'īputun jū
 ixpāpītu'an.

ix'aī

maī naī vaī
paī laī chaī

maī	paī	laī	naī	paī	chaī
laī	chā	naī	maī	laī	paī
naī	vaī	laī	vaī	lan	chaī
vaī	min	lin	laī	paī	chu'
mān	maī	laī	jun	jan	vaī
paī	mun	maī	naī	lun	chaī

El lenguaje utilizado en esta edición no es el mismo que el de las ediciones anteriores.

Jū Mānavī chaī jū Tilix

cata'ana' lācāsāvat

īnīn jū Āna.

Jū ixpaī chaī ixnatī

catapacxanāch anī.

Jū Āna nā alacmāpaīnī

jū ixpaī chaī ixnatī.

Sacmīch jū Tilix, ǎjā

nā alin ixvaītī jū

ixnatī chaīch jū ixpaī.

Jantū icmispāī,

nājunch jū Tilix.

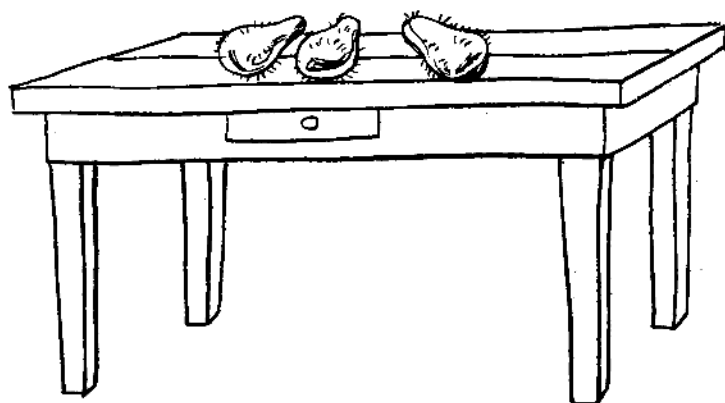

quīū

qui quī

quī	qui	quī	quī	qui	paī
pac	lin	quī	man	am	qui
quī	ta'	ix	qui	xū	sac
min	qui	mi'	cax	quī	naī
qui	mā	quī	ax	qui	chac
jā	cha	na'	quī	maī	anch

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Nī camina' jū Āna

ca'alina' jū quiū.

Nā can jū quiū.

Nā uputun jū quiū jū Āna.

quĩnquin

quin

quĩn

quĩm

quĩm quin quĩm quĩ quĩn

quin quĩn quĩm maĩ quin

quĩm chu' quin pac chac

lin qui maĩ min mac

quin chu' as in nĩ

anch quĩm lun paĩ quin

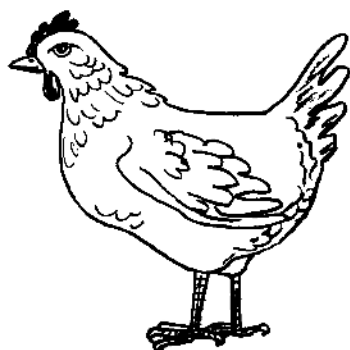
Nājunch jū Ana,

jū quīmpaī chaī quīnatī

nā ta'uputun jū quīū.

Nā pānicnī chāī jū quīū.

Nā can jū quīū.

Nājunch jū Miquī,

nā alin ixchīla'

jū quīnquin.

Nā uputun jū chīla'

jū ixquin Ana.

Nā can jū chīla'.

scumilh

squi sca scu

squi	sca	scu	sca	squi
chu'	naī	lan	scu	anch
quin	sca	maī	scu	squi
squi	jun	sca	sa'	quīm
chaī	min	vaī	scu	quīn
squi	cu'	mān	sca	squi

Nā laī squitī jū Āna.

Nā squitīputun jū Āna.

Nā uputun vātī.

Nā uputun jū quīū chaī

jū chīla' jū Miquī.

Jū Miquī quī'īpā jū quīū.

Nā uputun jū quīū

jū ixquin.

Jū Tilix chaī jū Āna

nā ta'īputun jū quīū vāchu'.

Jū Āna nā squitīputun.

Nā uputun jū quiū chaī

jū chīla' jū Miquī.

Tūca' chāī jū chīla'.

Jū quiū, nā chātach,

nā scacata.

Nā chavānī jū Miquī.

xcuju'

xcu xca xcā xcān

xcā xca xcu xcā xcān

mun xcā mīn xcu chac

xca lac xcā mūn chu'

lun xcu pac xca xcān

xcu xac lān xcā quin

man līn xca mac xcān

Jū Āna, quī'īpā jū xcān.

Nā alin jū xcān jū chavaī.

Alin jū scacata

xcān lācājipī.

Nā scacata jū

xcān jū lācājipī.

Jantū chavānī jū Anīta.

Nā xcanī jū ixpajan.

Aī, nā quixcanī

jū quīmpajan,

nājunch jū Anīta.

Nā uj'un jū Tīna.

¿Jā alin jū mīn'uj'ut?,

jī Tīna, nājunch jū ixnatī.

Nā alin, nājunch jū Tīna.

Nā quixcanī jū quīmpixtu'.

Paīnīchī'at, nājunch

jū ixnatī.

uī juī nuī

uī

uī	nuī	uī	juī	nuī	juī
vā	maī	as	paī	xca	nuī
uī	juī	in	quī	juī	chaī
am	xcu	uī	nuī	xcā	juī
ca	juī	ic	xca	nuī	xcān
uī	xac	uī	juī	xcu	nuī

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Nā laī uī jū

chīla' jū Chuchū.

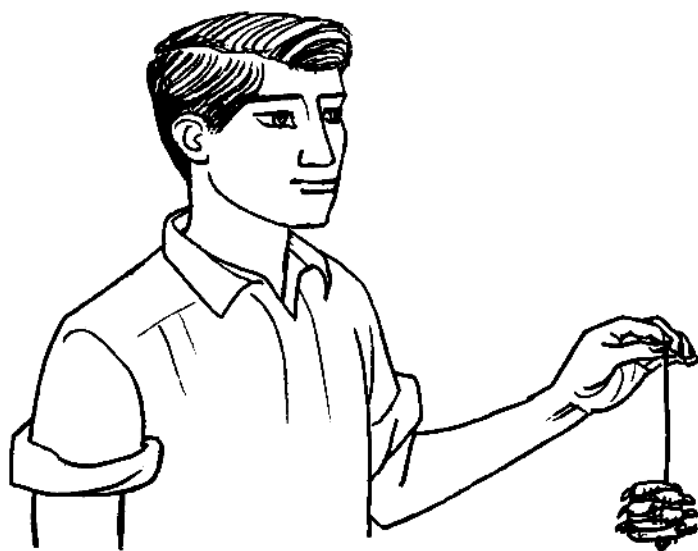
Vāchu' laī uī jū xcupu'

Nā can jū xcupu'.

Nā ta'uputun jū xcupu'

jū Ana chaī Tīna.

Vāchu' uputun jū Chuchū.

Nā amputun xcupunu'

jū chavaī jū Chuchū.

Nā uputun xcupu'.

Nā laī uī jū xcupu'.

Nā mujūputun jū

ixni' jū Āna.

¿Jā laī mujūī

jū ixni' jū Āna?

Nā laī mujūī jū ixni'.

Nā laī sunuī jū ixjipī.

yā

yā ya ya' yū yu

yu	ya	ya'	yu	yā	yū
ya	mi	nuī	yū	juī	an
ac	uī	ya'	pa	lin	yā
yu	yā	juī	ax	ya'	uī
ux	sā	vaī	yā	nuī	yu
ya	ix	ya'	yū	laī	quīm

El lenguaje utilizado en esta edición no está vigente pero es útil como antecedente de las ediciones posteriores

Jū ixnatī Āna casquitīya'.

Camujūnīya' ixni'

jū ixpaī Āna.

Nā vājin jū ixpaī Āna.

Jū Āna vāchu' casquitīya'.

Calacmujūnīya' ixni'an
jū Mānavī, chaī jū Miquī,
chaī jū Tīyācū,
chaī jū Tilix.
Nā can jū quīni',
nājunch jū Āna.

Jū Āna vāchu'

amputun jū lacācuxtū.

Acsac'anta jū quīū

chaī ac'īyanta jū misīs,

nājunch jū Āna.

Vāchu' cāna' jū ixnatī

Āna chaī jū ixpaī.

Jū Tilix, chaī jū

Miquī, chaī jū Tīyācū,

cataquī'īyanta jū jāca.

¿Tīschavaīch cāna'

īni' jū quīū

chaī jū misīs?

Cā yu'unch jū Mānavī

chaī jū Tilix.

Jū ixpaī Ana, chaī
 jū Pītalū', Tīyācū,
 cata'ana' īnīn jū jāca.
 Yūchī jū Ana
 camacchāya' jū quīū.
 Vāchu' camācuvīlāya'
 jū ixnatī.

xaūtī

āū naū

māū vāū xaū

xaū āū vāū māū āū naū

xcu āū yū xaū ta ya'

naū yā māū cux yu vāū

cax li xcā māū āū chac

ya' aī qui cha ya xaū

vāū mu naū maī āū xcān

Ca'aūch Inīn jū xcān,

nājunch jū Anīta.

Chāctīquī'ī jū quīxālū,

nājunch jū Ana.

Inchīch, nājunch jū Anīta.

Alin xcavāū jū
 ixcanīca jū Pāna'.
 Sī xcavāū jū ixcanīca.
 Matīch jū xcavāū
 ixcanīca jū Xivān.
 Alin xcavāū jū
 ixpāpītu' jū Xivān.

Nāvīputun ixxcuju' jū Tīna.

Matīch jū ix'īlū.

Ictī'anch īni' jū quī'īlū,

nājunch jū, Tīna.

Ac'īya' jū xcavāū.

Pus inchīch īni',

nājunch jū ixnatī.

¿Jā laī nāvī jū

xcuju'?, jī Tīna,

nājunch jū ixpaī.

Laī, nājunch jū Tīna.

¿Jā jantū nā xcaī?,

nājunch jū ixpaī.

Jantū xcaī, nājunch jū Tīna.

Nā tachivīnin jū Chuchū chaī
 Xivān. Nājunch jū Chuchū,
 Nā lactachāpūnīn jū Mānavī
 chaī Pītalū'. Pero nājunch
 jū Xivān, Palaī tachāpūn jū
 Tilix. Jantuch, nājunch jū
 Chuchū. Palaī jantū laī ī
 jū ixcox jū Tilix. Palaī
 laī jū Mānavī. Vāchu' palaī
 laī jū Pītalū'. Palaī laī
 jū yu'unch. Palaī jantū jū
 Tilix.

A continuación se da la lista de las palabras del Tepehua que se enseñan en esta cartilla, las páginas donde se encuentran la primera vez, y los significados en español de las palabras.

ac'iyañta	26	de allá lo traeré
ac'iya'	33	voy a traerlo
acsac'anta	26	lo voy a juntar
aī	17	se queja
alacmāpañi	5	los ama
Anita	17	Anita
ca'āūch	31	vamos
calacmujūñiya'	25	va hacerle tortillas
camacchāya'	29	va cocerlas
camācuvīlāya'	29	va acompañarle
camujūñiya'	24	va hacer tortillas por el
casquitīya'	24	va a moler
cata'ana'	4	van a ir
catapacxanāch	4	van a esperar
cataquī'iyañta	27	van a ir a traerlo de allá
chaī	4	y
chavaī	16	ahora
chāctīquī'i	31	voy a ir a traerlo
chāī	9	cosido
chīla'	10	pollo
icmispāī	5	yo sé
ixcanīca	32	su canica
ixcanīca'an	2	la canica de ellos
ixchīla'	10	su pollo
ix'ilū	33	su hilo
ixjipī	22	su lumbre
ixni'	22	su tortilla
ixni'an	25	la tortilla de ellos
ixpaī	4	su padre
ixpajan	17	su estomago
ixpāpītu'	32	su trompo
ixpāpītu'an	2	el trompo de ellos
ixquin	10	su tía
ixtūmīn'an	2	el dinero de ellos
ixvaītī	5	su comida
ixxcuju'	33	su camisa
i	35	trae
laī	12	puede
lacTilix	2	en la casa de Andrés
lācājipī	16	en la lumbre
Miquī	10	Miguel

mīn'uj'ut	18	tu tos
mu jūī	22	hacer tortillas
mu jūputun	22	quiere hacer tortillas
nāvī	34	hacer
nāvīputun	33	quiere hacerlo
palaī	35	mas
paīnīchī'at	18	pobrecito de ti
Pāna'	32	Nombre Indigena
pānicnī	9	un ratito
pus	33	pues
quīxcnī	17	me duele
quī'īlū	33	mi hilo
quī'īpā	13	lo traje de allá
quīmpaī	9	mi padre
quīmpajan	17	mi estomago
quīmpixtu'	18	mi cuello
quīnatī	9	mi madre
quīnī'	25	mi tortilla
quīnquin	10	mi tía
quīū	7	chayote
quīxālū	31	mi jarro
scacata	14	caliente
sī	32	todo
squitī	12	muele
squitīputun	12	quiere moler
sunuī	22	sopla
tachāpūn	35	fuerte
tachivīnin	35	están hablando
ta'uputun	9	quieren comer
Tīna	18	Tina
tīschavaīch	28	quien
Tīyācū	25	Diego
tūca'	14	todavía no
uj'un	18	toce
uī	20	come
vājin	24	come
vātī	12	tortilla
xcaī	34	duele, difícil
xcanī	17	le duele
xcavāū	32	amarillo
xcān	16	agua
xcuju'	34	camisa
xcupu'	20	camella
xcupunu'	21	chacalellando
Xivān	32	Juan
yu'ūnch	28	ellos
yūchī	29	él, ella

